

СЕКЦІЯ 3
ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ
КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

БОРТНИЦТВО ЯК ЕЛЕМЕНТ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ
СПАДЩИНИ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА
ЙОГО ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Вітрук Наталія Олегівна,
*студентка 4 курсу спеціальності «Туризм»,
Національний університет водного господарства,
та природокористування, м. Рівне, Україна,
e-mail: vitruk.n_az17@nuwm.edu.ua*

Яковичина Маргарита Сергіївна,
*старший викладач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,
Національний університет водного господарства
та природокористування, м. Рівне, Україна,
e-mail: m.s.yakovyshyna@nuwm.edu.ua*

Як і більшість галузей, індустрія туризму знаходиться в постійному стані еволюції. Люди змінюються, змінюються їх очікування щодо відпочинку. Науковці зазначають, що протягом останніх десятиліть відбулась кардинальна зміна у мотиваціях до проведення відпустки: від «три S» (*англ.* Sea - Sun - Sand, *укр.* море - сонце - пісок) до «три L» (*англ.* Lore - Landscape - Leisure, *укр.* національні традиції - пейзаж - дозвілля). Тобто, змістився акцент на бажання мандрівника долучитись до культури та природи. Тому нині важливим елементом у розробці туристичних продуктів є матеріальна та нематеріальна історико-культурна спадщина регіонів. Зважаючи на великий інтерес сучасного туриста до пізнання традицій різних народів, в якості потужного ресурсу для розвитку туризму доцільно розглядати нематеріальну культурну спадщину.

Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України ведеться на виконання ст. 12 Конвенції ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини, яку Україна ратифікувала у 2008 р. Станом на 01.09.2020 р. до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України включено 21 елемент, з них два елементи притаманні Рівненській області: Бортництво і Традиція обряду «Водіння Куста» у селі Сварицевичі Дубровицького району Рівненської області [1].

На даний час у Рівненській області розвитком туризму та популяризацією історико-культурної спадщини займаються багато місцевих громад та громадських організацій. Для прикладу доречно згадати грантовий проєкт «Культурна спадщина кухні – просування кулінарних традицій через професіоналізацію гастрономічної пропозиції Любліна та Рівного», який реалізовувався громадською організацією «Агенція сталого розвитку міста» за фінансової підтримки Європейського Союзу. У результаті експедиційних

досліджень селами Дубровицького та Рокитнівського районів, проведених у рамках згаданого проєкту, був підготовлений матеріал про такі елементи нематеріальної спадщини, як традицію приготування мастика, обряд «Водіння Куста», бортництво, звичай вшанування тисячолітніх дерев, серпанкове ткацтво [2].

Зважаючи на те, що Україна належить до світових лідерів з виробництва медової продукції, то доцільно більш детально розглянути бортництво, яке може надати поштовх до розвитку апітуризму на Рівненщині. Апітуризм (медовий туризм, бджолиний туризм) – різновид туризму, що має на меті дегустацію, споживання, купівлю продуктів бджільництва (мед, віск, прополіс, маточне молочко, пилок і т.д.) безпосередньо на місці у виробника.

Бортництво (від «бортъ» – дупло дерева) – старовинна форма лісового бджільництва [3]. Бортництво виникло на території лісової частини Європи, коли люди зрозуміли, що первісний спосіб забирати мед, знищуючи бджолину сім'ю є руйнівним для природи і невиправданим для господарства. Варто зазначити, що нині бортники залишились також у Білорусі, а у Польщі і Литві бортництво майже не збереглось, хоча нині деякі активні громади намагаються реконструювати цей процес.

Бортництво як елемент нематеріального культурної спадщини і як туристичний ресурс може стати однією із характерних рис Рівненської області, за якою наш регіон позиціонуватиме себе в Україні та Європі.

Варто зазначити, що на території України раніше бортництво було розвинене у кількох регіонах: у Карпатах, на Поділлі, на Поліссі, Чернігівщині, Полтавщині і Катеринославщині (нині Дніпропетровська обл.). Проте, ще у ХІХ ст. воно було витіснене сучаснішими формами бджільництва. Рівненське і Житомирське Полісся стали осередками, де досі збереглося це старовинне ремесло добування меду. На Півночі Рівненщини живуть родини, які займаються бортництвом і можуть розповісти туристам про всі деталі ремесла та продемонструвати його. Регіон найбільшої концентрації спадкових бортників і активної традиційної практики – північ Рокитнівського району Рівненської області, Олевського та Овруцького районів Житомирської області [3].

Варто зазначити, що бортництво мало значний вплив на духовну культуру Полісся. Виготовлення борті або вулика-колоди пов'язане з деревообробним ремеслом (теслярством), ковальством, особливо важливим є документування способів виготовлення плетених зі шкіри чи конопляних мотузок деревозазних пристроїв, технології виготовлення яких вже майже втрачені. Таємничі знаки, які трапляються на бортницьких інструментах та пристроях, пов'язують бортництво з давнім образотворчим та декоративно-ужитковим мистецтвом, вони створювалися у вигляді орнаменту, який мав магічний зміст та міг бути формою старовинного письма [3].

У північних районах Рівненської та Житомирської областей існують такі прояви бортницької культури:

- 1) бортні дерева віком приблизно від 100 до кількох сотень років;

2) бортницькі деревообробні інструменти для виготовлення бортей та вуликів-когод, колеса для підйому вуликів на дерева тощо;

3) бортники-старожили – носії інформації про давнє бортництво, власники бортних дерев, вуликів-когод та традиційного інструментарію;

4) бортники молодшого покоління, які успадкували та продовжують бортницькі традиції;

5) бортницька термінологія (назви інструментів, способів доглядання за бджолами); тексти прозового та музичного поетичного фольклору, пов'язані з традиційним бджільництвом, які побутують в середовищі бортників [3].

У контексті розвитку туризму варто згадати, що бортництво стане родзинкою туристичного маршруту Рівненщиною «Медове коло». До його створення залучатимуть пасічників, виробників сувенірної продукції, власників етно-екосадиб. Доречно зазначити, що ідея розвитку туризму обов'язково повинна бути привабливою для представників місцевого населення та місцевого бізнесу. Гаврилюк А. зазначає, що кожен учасник етнокультурних відносин на ринку туристичних послуг в регіоні побутування нематеріальної культурної спадщини виконує свою місію, адже мандрівник у стилі «етно» розраховує на отримання комплексної туристичної послуги: об'єкт нематеріальної культурної спадщини – етносадиба – етнокухня – етномода – етнодизайн – етносувеніри – етнопрактики – тощо [4].

Для популяризації елементів нематеріальної культурної спадщини доцільно використовувати маркетингові заходи, зокрема: фестивалі, свята, конкурси, розробляти та просувати туристичні маршрути на території побутування елементу; майстер-класи, видавництво науково-популярної літератури та промоційних матеріалів, презентація сувенірної продукції, конференції, семінари, симпозіуми тощо. Саме ці заходи і складають основу туристичної атрактивності регіону [4].

Отже, серед туристичних ресурсів об'єкти нематеріальної культурної спадщини українського народу заслуговують особливої уваги і виступають фундаментом культурно-пізнавального, етнічного, екологічного й прочанського видів туризму регіонів. Бортництво у Рівненській області може стати тією атракцією, яка залучить іноземних туристів.

Список використаних джерел:

1. Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України. УЦКД. Ukrainian Center for Cultural Research. URL: <http://uccs.org.ua/natsionalnyj-reiestr-objektiv/> (дата звернення 29.11.2020).

2. Нематеріальна культурна спадщина Рівненщини, як потужний ресурс для розвитку туризму: виготовлення мацика та «водіння Куста». Рівненщина. Rivne Tourist Region. URL: <https://rivne.travel/inspiration/macik-ta-vodinna-kusta> (дата звернення 28.11.2020).

3. Бортництво. Віртуальний музей культурної нематеріальної спадщини. URL: <http://virtmuseum.uccs.org.ua/ua/element/11> (дата звернення 29.11.2020).

4. Гаврилюк А. Атрактивність нематеріальної культурної спадщини України: туристознавчий аспект. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм. Вип. 1 (2018). С. 18-28. DOI: 10.31866/2616-7603.1.2018.150231.